

Tillbaka till framtiden

Politiska metoder för användandet av det militära maktmedlet
från det kalla kriget till idag.

Abstract

During the last 30 years the Swedish defence policy has shifted from a policy of neutrality to a policy of solidarity. In connection to this shift in policy the direction of the defence went from domestic to international and then back to domestic again. This paper seeks to examine how these shifts of direction has affected the methods of the military instrument of power.

Through strategic theory, this paper describes the use and variation of different methods on the Swedish political military strategy level over the past 30 years. This paper then seeks to explain what influences has caused the variation of methods. The deductions I have made is that both the strategic context and international institutions affects the methods. The influence varies however in both extent and time over the past 30 years. In summary the strategic context tends to affect the methods more when the security situation in the region is perceived as disadvantageous, at such times the dominant methods tends to emphasis domestic defence. Conversely international institutions tend to affect the methods to a greater extent when the security situation in the region is perceived as favorable, the dominant methods are then international operations.

Nyckelord: Politisk militärstrategi, militärt maktmedel, strategisk teori, mål, medel, metod, miljö.

Antal ord: 10 550

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemformulering.....	1
1.2	Undersökningens syfte och frågeställning.....	2
1.3	Avgränsningar.....	3
1.4	Disposition.....	4
2	Strategisk teori.....	5
2.1	Vald teoris beståndsdelar och upplägg.....	6
3	Metod.....	9
3.1	Valda fall och analyserat material.....	9
3.2	Analysmodell.....	10
3.2.1	Metoder för användandet av det militära maktmedlet.....	11
3.2.2	Målet med det militära maktmedlet.....	12
3.2.3	Det militära maktmedlets underliggande medel.....	13
3.2.4	Miljön.....	13
3.3	Analysverktyg.....	14
4	Resultat.....	16
4.1	Försvarsbeslut 1987.....	16
4.1.1	Metoder för användande av det militära maktmedlet.....	16
4.1.2	Miljöfaktorer som påverkar metoderna.....	18
4.2	Försvarsbeslut 2009.....	19
4.2.1	Metoder för användande av det militära maktmedlet.....	20
4.2.2	Miljöfaktorer som påverkat metoderna.....	21
4.3	Försvarsbeslut 2015.....	22
4.3.1	Metoder för användande av det militära maktmedlet.....	23
4.3.2	Miljöfaktorer som påverkat metoderna.....	24
5	Diskussion.....	26
5.1	Resultat- och metodkritik.....	26
5.2	Resultatdiskussion.....	26
5.3	Slutsatser.....	29
5.4	Förslag till fortsatt forskning.....	30

5.5	Avslutning	30
6	Referenser.....	32
6.1	Primärkällor.....	32
6.2	Sekundärkällor.....	32

1 Inledning

I Sverige bestäms säkerhetspolitikens inriktning i det som kallas försvarsbeslut. Dessa försvarsbeslut fattas i Sveriges riksdag med ganska regelbundna 3–5 års intervaller. Under det kalla kriget (1947–1990) hade Sverige en säkerhetspolitisk inriktning som i stora drag innebar en neutralitetspolitik. Genom att i fredstid inte ingå i några militära allianser eller samarbeten, var målet att Sverige skulle kunna förhålla sig neutralt i händelse av ett eventuellt krig. Medlet som fanns att tillgå för att säkerställa detta säkerhetspolitiska mål var totalförsvaret. Totalförsvaret bestod av det civila försvaret, det militära försvaret, ekonomiskt försvar, psykologiskt försvar och administrativ beredskap (Wedin 2009, s. 21). Efter Berlinmurens fall 1989 och Sovjetunionens sammanbrott 1991 påbörjades en process i svensk säkerhetspolitik. Petersson beskriver en försvarstransformering som startar i försvarsbeslutet 1992 (FB 92) och slutar i FB 09 (Petersson 2010, s. 148–149). Edström och Gyllensporre menar att händelserna 1989–1991 är att betrakta som en vetenskaplig revolution och att konsekvenserna som denna revolution ledde till avseende det strategiska tänkandet var ett paradigmskifte (Edström & Gyllensporre 2014, s. 21). Det säkerhetspolitiska målet var inte längre neutralitet utan solidaritet. Det säkerhetspolitiska medlet gick från ett totalförsvaret med tydlig territoriell inriktning till ett insatsförsvaret (expeditionskårsförsvaret) (Petersson 2010, s. 148). Med start i den ryska interventionen i Georgien 2008 skedde dock något som, åtminstone delvis, ställde de rådande föreställningarna om *den eviga freden* (Gür 2004) på ända. En gradvis försämring av det säkerhetspolitiska läget i närområdet, med bland annat *ryska påsken* (Eriksson 2013), ubåtskränkningen i Stockholms skärgård (Göteborgs-Posten 2014) och inte minst Rysslands annektering av Krim (Küchler 2014), ställde åter krav på Sveriges nationella försvar.

1.1 Problemformulering

Sveriges säkerhetspolitik har således, under de senaste 30 åren, genomgått stora förändringar. Säkerhetspolitik kan definieras som en aktörs politik för att möta ett hot. Säkerhetspolitiken består av mål med politiken och medel för att nå politikens målsättningar. Målen med säkerhetspolitiken syftar antingen till att bevara eller förändra rådande omständigheter, även kallat status quo-politik respektive förändringspolitik (Andrén 2002, s 20–29).

Strategi i sin tur är säkerhetspolitikens förlängning. Strategi anger hur de säkerhetspolitiska målen ska förverkligas med hjälp av de säkerhetspolitiska medlen (Westberg 2015, s. 17).

Enligt Wedin kan den strategiska teorin förstås som en hierarkisk ordning (figur 2:1). Högst upp i den hierarkiska strategin återfinns *den fullständiga strategin* (Wedin 2009, s. 15–23). Liddell Hart benämner samma nivå av strategi för *grand strategy* (Liddell Hart 1991, s. 321–322). Beaufré benämner den högsta strategiska nivån för *total strategi* (Beaufre 1966, s. 29). Oavsett vilket namn som den högsta nivån av strategi har är innebörden i begreppet detsamma, att samordna alla till buds stående säkerhetspolitiska medel för att uppnå ett strategiskt mål formulerat ur det säkerhetspolitiska målet. Dessa säkerhetspolitiska medel, även kallade maktmedel, utgörs av politiska, ekonomiska och militära maktmedel. Denna högsta nivå i den strategiska hierarkin kan också kallas för den politisk-strategiska nivån. På nästa nivå i den strategiska hierarki återfinns de olika maktmedlen, som i sin tur har strategier (Wedin 2009, s. 21–23). Det är på denna nivå som strategier för det militära maktmedlet återfinns. Westberg menar att det är Försvarsmakten som utformar strategierna för det militära maktmedlet, vilket Försvarsmakten gör genom att utforma insats- och resursstrategier (Westberg 2015, s. 23). Men på den nivå som Wedin (2009) benämner som den allmän militärstrategiska nivån är det fortsatt politikerna som utformar strategin. Det är således inte ytterligare en nivå i den strategiska hierarkin, utan det finns två nivåer av militärstrategi – en politisk militärstrategi och en militärstrategi.

Jag kommer i denna uppsats att närmare utforska den politiska militärstrategin genom att försöka beskriva vilka strategiska metoder (användandet av strategiska medel för att uppnå strategiska mål), jag har identifierat för den politiska militärstrategiska nivån i Sverige. Jag har också för avsikt att beskriva hur dessa metoder har varierat från det kalla kriget till idag. Därefter är det min ambition att förklara vad denna variation beror på.

1.2 Undersökningens syfte och frågeställning

Edström och Gyllensporre (2014) har förklarat utvecklingen av svensk försvarsdoktrin efter kalla kriget. De har undersökt både långsiktiga försvarsbeslut och kortsiktiga insatsbeslut från 1991 till 2014 och identifierat och definierat sex olika försvarsdoktriner under denna tidsperiod. Edström och Gyllensporre förutspår att framtida försvarsdoktriner kommer att bli mer knutna till Sverige, men att åren då försvarsdoktrinerna hade ett mer internationellt insatsfokus inte är bortkastade. Detta eftersom de erfarenheter av samarbete med andra länder och den interoperabilitet som Sveriges försvar har skaffat sig under dessa år, är avgörande för att kunna räkna med hjälp från andra länder om Sverige skulle bli angripet. Edström och Gyllensporres bok sträcker sig fram till, men omfattar inte, FB 15.

Westberg (2015) analyserar i boken *Svenska säkerhetsstrategier 1810-2014* vilka säkerhetspolitiska strategier som Sverige haft sedan förlusten av Finland 1809. Här presenterar Westberg även ett analysramverk som han använder för att förklara och utvärdera säkerhetspolitiska strategier. Westberg drar slutsatsen att

Sverige har sju olika alternativ att välja mellan som framtida säkerhetsstrategier. Han analyserar i boken den övergripande säkerhetspolitiska nivån som han benämner säkerhetsstrategi. Westbergs bok omfattar även FB 15.

Genom att belysa den politiska militärstrategiska nivån, som jag redogjorde för i avsnittet ovan, vill jag försöka definiera de politiska metoderna för användandet av det militära maktmedlet i Sverige. Det innebär att jag kommer att, enligt den strategiska hierarkin, utforska ungefär samma nivå av strategi som Edström och Gyllensporre (2014), men nivån under det Westberg (2015) utforskar. Till skillnad från Edström och Gyllensporre kommer mitt arbete dock även att omfatta FB 15 och jag kommer inte att undersöka försvarsdoktriner.

Att undersöka varför metoderna för det militära maktmedlet varierar, kan vara intressant för att kunna söka svaret på vad som påverkar och vad som inte påverkar politikens användande av det militära maktmedlet. Förståelse för dessa påverkansfaktorer skulle eventuellt kunna användas för att bedöma strategins koherens, det vill säga hur mål, medel och metoder samspelar (Westberg 2015, s. 21). Eventuellt skulle denna förståelse även kunna användas för att predestinera användandet av det militära maktmedlet i framtida situationer. Genom att undersöka med vilka metoder som politiken använder det militära maktmedlet, kan eventuellt också svar på vilka effekter som detta användande ger definieras.

Effekterna av det politiska användandet av det militära maktmedlet kommer dock inte att undersökas i detta arbete, inte heller att bedöma den vertikala och horisontella koherensen i de valda strategierna för det militära maktmedlet eller att försöka predestinera metoderna för det militära maktmedlet för nästa försvarsbeslut. Istället ämnar jag i denna uppsats försöka besvara följande frågeställning:

1. Vilka metoder för användande av det militära maktmedlet på den politiska nivån (politisk militärstrategisk nivå) använder, och har Sverige använt, från det kalla kriget till idag?
2. Vad har påverkat valen av metoder för användandet av de militära maktmedlen på politisk nivå (politisk militärstrategisk nivå) i Sverige från det kalla kriget till idag?

För att styra den andra frågeställningen något har jag ställt upp två hypoteser:

- a) Den strategiska kontexten har påverkat metoderna för det politiska användandet av det militära maktmedlet.
- b) De internationella institutionerna har påverkat metoderna för det politiska användandet av det militära maktmedlet.

1.3 Avgränsningar

Min uppsats avgränsas till att omfatta tre försvarsbeslut under tiden från det kalla kriget till idag. Jag kommer att fokusera undersökningen på metoder för det militära maktmedlet. Det innebär att metoder som används av andra maktmedel än det militära inte kommer att undersökas även om militära medel används i dessa

metoder. Exempel på detta är stöd till polisen eller säkerhetspolisen enligt lag om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning (SFS 2006:343).

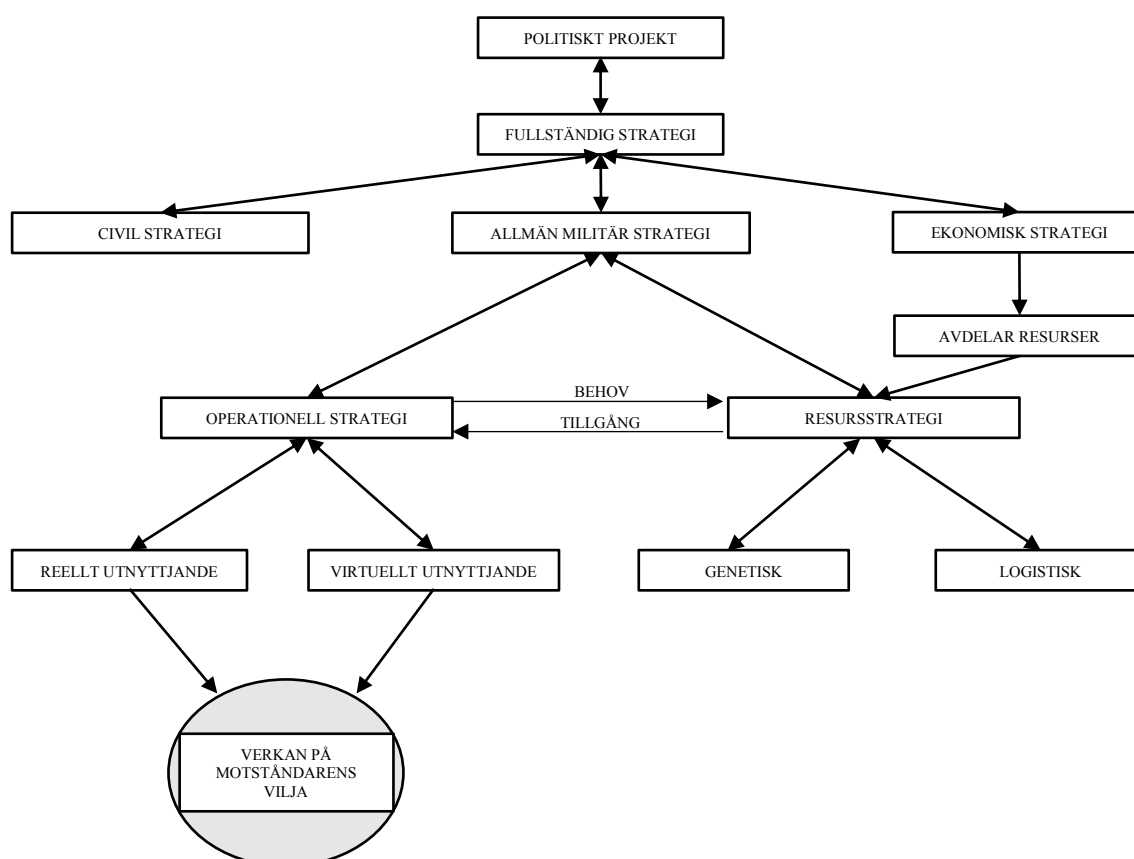
Westberg (2015) beskriver sex inom-nationella och fem utom-nationella påverkansfaktorer. Jag har i detta arbete begränsat dessa påverkansfaktorer till att endast omfatta en inom-nationell (strategisk kontext) och en utom-nationell (internationella institutioner) då samtliga 11 påverkansfaktorer inte inryms i formatet för denna uppsats.

1.4 Disposition

Jag kommer inledningsvis i kapitel två att presentera vilka teorier som kommer att utgöra det teoretiska ramverket för min undersökning. Jag kommer därefter i kapitel tre att beskriva mitt metodval samt den analysmodell och det analysverktyg som jag kommer att använda för att pröva mitt empiriska material. I kapitel fyra kommer resultatet från den empiriska prövningen att redovisas. Slutligen i kapitel fem diskuterar jag resultatet och presenterar mina slutsatser. I detta kapitel besvaras även mina frågeställningar.

2 Strategisk teori

Som teoretiskt ramverk till min undersökning har jag valt strategisk teori. Strategisk teori beskrivs av bland andra Wedin (2009). Wedin beskriver en modell som han kallar för den strategiska hierarkin. Den analyserar strategin i olika nivåer, från det politiska målet till det operativa genomförandet. I den strategiska hierarkin är det politiska projektet, det säkerhetspolitiska målet, högst upp i hierarkin. Där under finns den fullständiga strategin, som är den strategi som politikerna använder för att möta olika händelser och utgörs av mål, medel och metoder. I nästa nivå finns de olika maktmedlen. I Wedins teorimodell är de tre till antalet och har sina egna strategier för att nå den fullständiga strategins mål. De tre strategierna är civil strategi, allmän militär strategi och ekonomisk strategi. Varje underliggande strategi har alltså sina egna mål, medel och metoder (Wedin 2009, s. 17–23). För att få en överblick över Wedins strategiska hierarki, se figur 2:1.

Figur 2:1 Den strategiska hierarkin

Källa: Wedin 2009, s. 22

Wedin har även gjort en matris för de olika typerna av politiska mål (förändra och bevara) samt de möjliga medlen för det militära nyttjandet (reellt och virtuellt) och kopplat dessa begreppspår till grundläggande militära strategier enligt figur 2:2. Denna figur kommer jag att använda och återkoppla till i kapitel 3. Det reella och virtuella militära nyttjandet kommer jag att återkomma till i nästa kapitel, i korthet innebär det reella nyttjandet att militära styrkor används för att bevara eller åstadkomma en förändring. Det virtuella nyttjandet innebär att de militära styrkornas blotta existens används för att bevara eller förändra.

	Bevara	Förändra
Virtuell	Avhålla (eller förhindra)	Tvång
Reell	Defensiv krigföring/repressalier	Offensiv krigföring

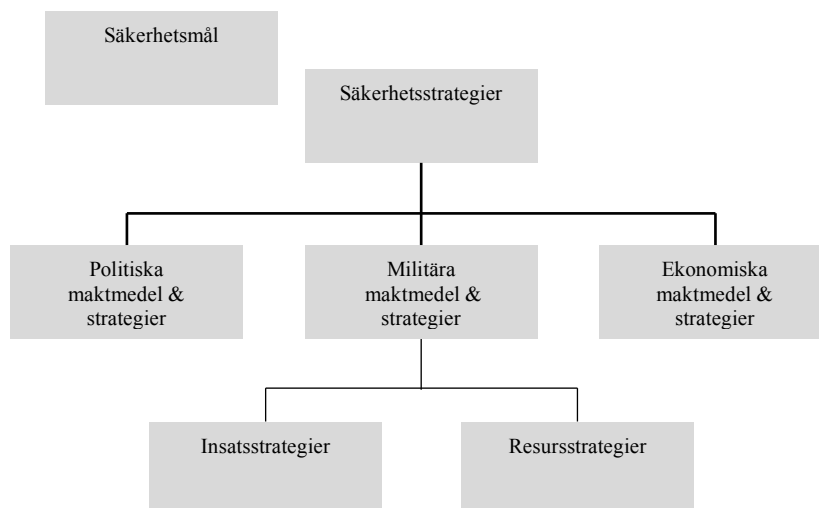
Figur 2:2 De grundläggande målen och strategierna

Källa: Wedin 2009, s. 25

Westberg använder sig av en annan modell för att förklara strategi. Modellen beskriver säkerhetspolitisk strategi och består av fyra olika element: mål, medel, metod och miljö (Westberg 2015, s. 17–56). Det är denna teorimodell jag har valt som huvudsakligt teoretiskt ramverk för min uppsats, modellen utvecklas närmre nedan.

2.1 Vald teoris beståndsdelar och upplägg

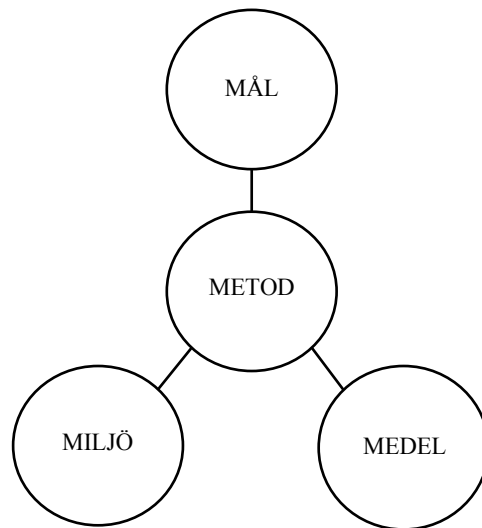
Westberg (2015) använder sin modell för att analysera säkerhetsstrategier. Säkerhetsstrategi är ett annat namn för det Wedin (2009) kallar fullständig strategi, det vill säga strategi på den högsta nivån, där politiker formulerar mål, väljer medel (ofta en kombination av olika maktmedel) och metod (även kallat handlingsalternativ). Westberg utgår från Wedins hierarkiska strategi men gör vissa justeringar. Se figur 2:3.

Figur 2:3

Källa: Westberg 2015, s. 23

Westberg understryker också behovet av att samordning inte bara sker på respektive nivå utan även mellan nivåer, detta benämns som horisontell respektive vertikal koherens (Westberg 2015, s. 22). En av bristerna i Wedins modell är att den inte, i tillräckligt stor utsträckning, tar hänsyn till den säkerhetspolitiska kontexten. Detta benämner Westberg som miljöfaktorer. För att bättre omhänderta dessa faktorer så har Westberg utvecklat en modell där den externa delen av strategin, miljön, kopplas till strategins interna delar, det vill säga mål, medel och metod (Westberg 2015, s. 24–25). Se figur 2:4.

Figur 2:4

Källa: Westberg 2015, s. 23

I denna modell är det metoderna som är det centrala. Westberg menar att ”[d]et är i valet av metod som mål skall realiseras med knappa resurser i en miljö som särskilt små stater på egen hand endast kan påverka marginellt.” (Westberg 2015, s. 25) Denna modell är giltig för alla nivåer i den hierarkiska strategin, men definitionen av begreppen blir något olika beroende på i vilken nivå som modellen används.

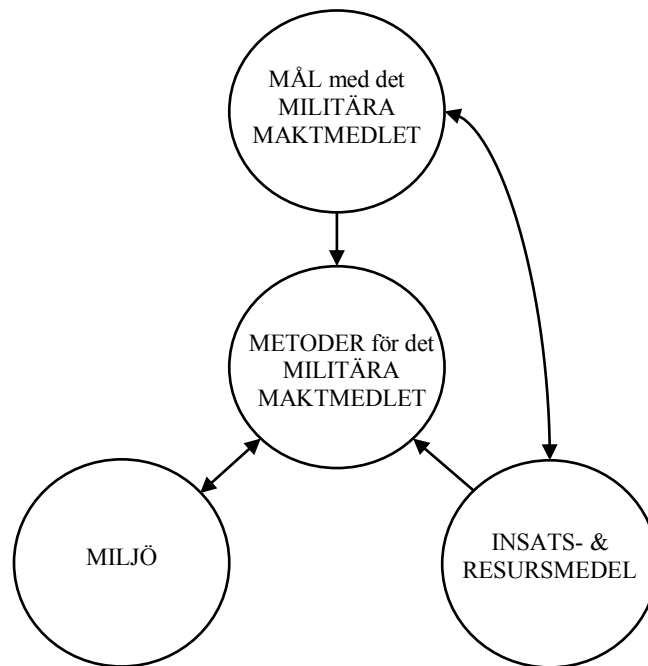
I den översta nivån, säkerhetsstrategi, utgör målen de övergripande säkerhetspolitiska målen (Westberg 2015, s. 24).

Medlen utgörs på denna nivå av de politiska, ekonomiska och militära maktmedlen. Dessa maktmedel kan vara omedelbart gripbara, kan utvecklas på sikt eller vara gemensamma med någon annan stat. Mål och medel måste vara väl avvägda mot varandra. Om medel saknas för att uppnå ett mål finns det olika handlingsalternativ, medel kan utvecklas eller anskaffas, samarbeten kan inledas med annan nation som har medel eller så måste målets ambition sänkas så att medlen räcker till (Westberg 2015, s. 24–25).

Miljöfaktorerna utgörs, som tidigare nämnts, av den säkerhetspolitiska kontexten. Westberg menar att miljön är extern i förhållande till strategins interna delar ”eftersom det är faktorer som strategins interna delar (mål–medel–metoder) försöker påverka, utnyttja eller anpassas efter.” (Westberg 2015, s. 24) Miljön kan sedan i sin tur delas in i inom-nationella (interna) och utom-nationella (externa) påverkansfaktorer. Exempel på interna påverkansfaktorer är geografi, identitet och

politiskt system. Externa påverkansfaktorer kan exempelvis utgöras av internationella samarbeten och relationer med andra stater (Westberg 2015, s. 32).

Mitt arbete kommer att uppehålla sig kring det politiska användandet av det militära maktmedlet, vilket enligt den strategiska hierarkin innebär nivån under säkerhetsstrategin. Det innebär att jag har anpassat Westbergs modell något, vilket jag illustrerar i figuren nedan (2:5).

Figur 2:5

Källa: Westberg 2015, s. 25

Notera att jag i ovanstående modell kompletterat de inbördes sambanden med pilar för att förtydliga hur jag avser använda modellen. Jag har också medvetet valt att inte närmare precisera miljöfaktorerna eller metoderna för användandet av det militära maktmedlet. Dessa delar kommer, tillsammans med insats- och resursmedel närmare att beskrivas i nästa kapitel som omfattar den metod och operationalisering som jag har valt för min uppsats.

3 Metod

Jag har med denna uppsats en förklarande ambition. Metoden jag avser använda för att nå fram till en förklaring av vad som påverkar metoderna för användandet av det militära maktmedlet är en jämförande fallstudie (Esaiasson m.fl. 2017, s. 42–43, 101–104, 108–110).

För att analysera mina analysenheter har jag för avsikt att genomföra en kvalitativ textanalys. Jag har valt bort en kvantitativ textanalys med anledning av att jag vill kunna systematisera innehållet i försvarsbesluten. Jag vill också ha möjlighet att kategorisera målen, insats- och resursmedlen samt miljön (Esaiasson m.fl. 2017, s. 213–214).

För att kunna urskilja nyanser, tyngdpunkter och göra kategorierna ömsesidigt uteslutande krävs en kvalitativ textanalys. För att nå ett vetenskapligt godtagbart resultat har jag tagit fram en analysmodell och utifrån den ett analysverktyg.

3.1 Valda fall och analyserat material

Jag har, som jag tidigare skrivit, avgränsat det empiriska materialet. Eftersom jag inte kan analysera allt empiriskt material som finns om metoder för användandet av det militära maktmedlet, så har jag gjort strategiska urval av mina analysenheter (Esaiasson m.fl. 2017, s. 102–103). Det material som jag har bedömt bäst beskriver det militära maktmedlet och metoder för dess användande på den politiska nivån är de propositioner som ligger till grund för försvarsbesluten. I dessa propositioner inför försvarsbesluten (hädanefter benämnda endast som försvarsbeslut) sammanfattas mål, medel och metoder för det militära maktmedlet och den miljö som detta maktmedel har att verka i.

En fördel med den empiri jag har valt är att den är att betrakta som en primärkälla, samt att kraven på äkthet, oberoende, samtidighet och tendens kan betraktas som i det närmsta uppfyllda (Esaiasson m.fl. 2017, s. 287–298).

Som jag tidigare beskrivit i kapitel ett så kan åtminstone ett tydligt paradigmskifte i svensk strategi urskiljas, med början i FB 92 och med kulmen FB 09 (Prop. 1991/92:102 & Prop. 2008/09:140). Efter FB 09 har det skett ett omtag i och med FB 15, detta omtag innebär egentligen en kombination av den strategiska inriktning som rådde under kalla kriget och den nya inriktning som FB 09 får representera (Prop. 2014/15:109). I den nya strategiska inriktningen från 2015 återfinns både kalla krigets fokus på det nationella försvaret och solidaritetsförklaringen (Ds 2007:46, s. 11), både värnplikt och anställda soldater samt både alliansfrihet (Prot. 2015/16:69, 1§, anf. 2) och EU-medlemskap. Även om det är för tidigt att uttala sig om huruvida denna nya utveckling är början på en

återgång till kalla krigets dagar eller att betrakta som en början på ett nytt paradigm är den likväl intressant, eftersom den ganska markant skiljer sig från tidigare strategiska inriktningar.

Utifrån detta resonemang har jag valt följande analysenheter:

- För att representera kalla krigets strategier har jag valt FB 87 (Prop. 1986/87:95). Detta försvarsbeslut var det sista som beslutades innan murens fall 1989. Kalla kriget var ingen statisk period av mer eller mindre likadana försvarsbeslut utan även under denna period fanns det skiftningar i den svenska strategin. Framst kopplat till kärnvapenhotet, avspänningen under 1970-talet och ubåtskrisen under början av 1980-talet. Men skiftningarna var mer kopplade till den tekniska utvecklingen än till hur Sverige skulle försvaras (Agrell 2010, s. 27–39). Sveriges säkerhetspolitiska linje – alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig – var den gängse uppfattningen. Anledningen till att jag valt just försvarsbeslutet 1987 är att det är det försvarsbeslut som ligger närmst i tid men som fortfarande tillhör kalla kriget.
- För att representera den nya paradigmerna i svensk strategi har jag valt FB 09. Ett annat försvarsbeslut som ligger nära tillhands är annars FB 04 (Prop. 2004/05:5). Fördelen med FB 09 jämfört med FB 04 för att symbolisera den nya paradigmerna är att solidaritetsförklaringen är en del av FB 09. Solidaritetsförklaringens ursprungliga ordalydelse från försvarsberedningens omvärldsanalys, lyder: ”Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas.” (Ds 2007:46 s. 11). Med denna formulering kan den svenska neutralitetspolitiken anses avslutad. Närvaron av den eviga freden är dock tydligare i FB 04 jämfört med FB 09 där Georgienkriget uppmärksammas, även om inte alla slutsatser därav omhändertas.
- För att representera den nya strategiska ordningen, med större fokus på det nationella försvaret kommer jag att använda FB 15, vilket är det gällande försvarsbeslutet, som min tredje analysenhet. Om FB 09 hade ett fokus som kan sammanfattas med *att försvara Sverige med andra utomlands*, kan fokus för FB 15 sammanfattas med *att försvara Sverige tillsammans med andra i Sverige*.

3.2 Analysmodell

För att kunna ställa rätt frågor till texten i min kvalitativa textanalys måste teorierna förtydligas i en begreppsapparat. I mina två frågeställningar framgår det att jag dels vill beskriva och dels vill förklara metoder för användande av det militära maktmedlet på politisk nivå. För att beskriva metoderna för det militära maktmedlet kommer jag att använda mig av Wedins modell för de grundläggande

strategierna (figur 2:2). Men först måste begreppen definieras och modellen modifieras en aning.

3.2.1 Metoder för användandet av det militära maktmedlet

En ”metod är ett sätt att arbeta för att nå ett visst mål” (Nationalencyklopedin 2018, ”metod”). De metoder jag vill identifiera är alltså en politisk styrning om hur det militära maktmedlet skall användas för att uppnå de politiska målsättningarna med det militära maktmedlet. I litteraturen återges ofta den politiska styrningen av hur det militära maktmedlet skall användas såsom det politiska syftet med det militära maktmedlet.

Ångström gör en indelning av det politiska användandet av militära maktmedel som utgår från att det kan användas både direkt och indirekt. Till den direkta användningen av det militära maktmedlet hör *våldsmakt* och delvis *tvångsmakt*. Den indirekta användningen utgörs av *avskräckning*, *övertalning* och den indirekta delen av *tvångsmakt*. Tvångsmakt som kan användas både direkt och indirekt kan då delas upp i underkategorierna: *begränsad våldsanvändning* (direkt) och *hot om våld* (indirekt) (Ångström 2010, s. 178).

Axelsson, Sörenson och Ångström nämner olika former av politik som bedrivs inom ramen för strategi. Dessa former är *militär våldsanvändning*, *anskaffning av militära system*, *krigsförberedelser*, *hot*, *eskalering* och *avskräckning* (Axelsson m.fl. 2016, s. 446–447).

Militärstrategisk doktrin 2012 (MSD 12) beskriver det politiska syftet med användandet av det militära maktmedlet genom fyra kategorier: *Påverka*, *avskräcka*, *tvunga* och *besegra*. I denna definition av det politiska användandet av det militära maktmedlet framgår det tydligt att olika metoder, eller syften, kan föreligga samtidigt på olika hierarkiska nivåer (Försvarsmakten 2011, s. 35–36).

I de två översta definitionerna (Ångström 2010 & Axelsson m.fl. 2016) av användandet av det militära maktmedlet uppfattar jag att det finns en generell ambition. Det vill säga kategoriseringen ska kunna tillämpas på alla stater och på överstatliga eller mellanstatliga organisationer och samarbeten. I MSD 12 finns det en uttalad ambition att beskriva svenska förhållanden. Jag kommer därför att utgå från definitionen av det politiska användandet av det militära maktmedlet som återfinns där och nedan följer en definition av de olika metodkategorierna.

Påverka är ett svårt begrepp att använda. I kapitel två beskrev jag att metoderna i strategin försöker påverka och påverkas av miljön, de påverkas också av målsättningar och medel. Metoden i sig själv försöker alltså alltid att påverka. För att bringa ordning bland begreppen väljer jag därför att benämna metodkategorin påverka istället som *inflytande*. Metodkategorin inflytande syftar till att få någon (aktör/motpart) eller något (miljöfaktor) att *förändra* sitt beteende eller *ändras* (Försvarsmakten 2011, s. 35). Denna *förändring* skall åstadkommas genom en *virtuell* användning av militära styrkor.

Avskräcka, eller som det uttrycks i *Militärstrategisk doktrin* från 2016 (MSD 16) *tröskel* eller *tröskeleffekt* (Försvarsmakten 2016, s. 54) används för att förmå någon (aktör/motpart) att *avstå* ett agerande eller åtgärder som Sverige inte vill

ska vidtas (Försvarsmakten 2011, s. 35). Om Sverige lyckas med detta så *bevarar* vi nuvarande ordning genom en *virtuell* användning av militära styrkor.

Tvinga kan ses som en kategori som syftar till att uppnå en begränsad seger. Syftet är inte att besegra någon (aktör/motpart) utan att försätta denna i en position där den *väljer* att agera såsom Sverige vill att den skall agera, till exempel i en förhandling (Försvarsmakten 2011, s. 36). Vi vill alltså åstadkomma en *förändring* hos motparten. För att uppnå den begränsade segern används militära styrkor *reellt*.

Besegra är till skillnad från att tvinga en fullständig seger. Här eftersträvas ett avgörande som ska få någon (aktör/motpart) att ge upp. Härvid utgår också möjligheten för aktören/motparten att själv *välja* (Försvarsmakten 2011, s. 36). Också denna metod använder de militära styrkorna *reellt*.

Utifrån ovanstående kan nu Wedins (2009) matris (figur 2:2) utvecklas enligt nedan.

	Bevara	Förändra
Virtuell	Avskräcka	Inflytande
Reell	Besegra	Tvinga

Figur 3:1

Källa: Wedin 2009, s. 25

Som framgår av figuren, så har jag ersatt defensiv krigföring/repressalier, från figur 2:2, med kategorin *beseгра* som en bevarande strategi. Jag utgår här ifrån att Sverige under de senaste åren inte haft något säkerhetspolitiskt mål som innebär att Sverige ska anfälla något annat land. Det ger att metoder som faller under kategorin *beseгра* först och främst handlar om att besegra en motståndare som anfäller Sverige. Att besegra innebär då att vi återgår till den ordinarie ordningen, vi bevarar. *Tvinga* ersätter offensiv krigföring, eftersom jag bedömer kategorin som en förändringsstrategi då det handlar om att med olika metoder få en motståndare att förändra sitt agerande till ett som sammanfaller med vår vilja. Denna begreppsapparat avser jag använda för att kategorisera metoderna för det militära maktmedlet. I nästa avsnitt kommer jag att utveckla denna analysmodell ytterligare genom att operationalisera målen för det militära maktmedlet, de underliggande medlen samt miljön enligt min utveckling av Westbergs modell för den strategiska teorin (figur 2:5).

3.2.2 Målet med det militära maktmedlet

För att kunna hantera målet med det militära maktmedlet i min jämförelse måste jag utsätta målen för en generalisering. Det politiska målet för det militära maktmedlet är i grund och botten att *försvara Sverige* och att *främja vår säkerhet* (Prop. 2008/09:140, s. 33, Prop. 2014/15:109, s. 52 & Prop. 1986/87:95 s. 31). Målen skulle således kunna karaktäriseras både som bevarande och förändrande. Bevarande så till vida att Sverige vill bibehålla vårt lands oberoende och

handlingsfrihet (försvara Sverige). Förändrande i mening att Sverige vill utveckla omvärldens säkerhetsläge till ett för oss gynnsamt läge (främja vår säkerhet).

I försvarsbesluten knyts ofta målsättningarna till olika förutsättningar. Förutsättningarna kan sammanfattas med begreppsparen *enskilt* och *tillsammans* samt *hemma* och *borta*. Dessa begreppspar är en del av den strategiska kontexten och utvecklas vidare i avsnittet 3.2.4.

3.2.3 Det militära maktmedlets underliggande medel

De underliggande medlen som politiker har att välja på vid användandet av det militära maktmedlet har jag valt att benämna såsom *insats-* och *resursmedel*. De begreppen har jag hämtat från Westberg (2015) som anger insatsstrategier och resursstrategier som underliggande nivåer till det militära maktmedlet (se fig. 2:3). Det är dessa begrepp som Wedin (2009) kallar reellt (insatsmedel) och virtuellt (resursmedel) användande av militära styrkor. Det som i grunden skiljer mellan insats- och resursmedel är tidshorizonten. Insatsmedel är det som Sverige har tillgängligt här och nu för att nå ett mål, resursmedel är det som Sverige kan tillförskaffa sig för att uppnå framtida mål.

Tidsfaktorn kommer att fälla avgörandet och skulle både insats- och resursmedel kunna identifieras i metoden så är det huruvida *tyngdpunkten* är nu eller i framtiden som avgör. Jag kan nu ytterligare utveckla figur 3:1.

	Bevara	Förändra
Resursmedel	Avskräcka	Inflytande
Insatsmedel	Besegra	Tvinga

Figur 3:2

Källa: Wedin 2009, s. 25

Genom att ersätta virtuellt och reellt användande med resursmedel och insatsmedel har jag upprättat en matris över de inre delarna av den strategiska modellen (mål, medel och metod). Nu återstår att definiera miljöfaktorerna.

3.2.4 Miljön

Miljön, som både påverkar val av metod och som våra metoder vill påverka, har Westberg (2015), som jag tidigare beskrivit i kapitel två, delat in i inom-nationella (interna) och utom-nationella (externa) miljöfaktorer.

Här har jag avgränsat mig till mina hypoteser, vilket får till resultat att jag kommer att undersöka följande faktorer. *Den strategiska kontexten* som är en inom-nationell eller intern miljöfaktor och *internationella institutioner* som är en utom-nationell eller extern miljöfaktor (Westberg 2015, s. 31–56).

Den strategiska kontexten är enligt Westberg (2015) dels de fysiska förutsättningarna för landet såsom geografi och storlek samt egna maktmedel, och dels konceptuella förutsättningar såsom politiskt system och historiska

förutsättningar. Inom ramen för detta begrepp kommer jag särskilt att undersöka hur Sveriges uppfattning om det säkerhetspolitiska läget i närområdet påverkar valen av metoder för det militära maktmedlet. Det är också här som begreppsparen enskilt och tillsammans respektive hemma och borta får betydelse.

Enskilt innebär att det är Sverige som med egna resurser förväntas agera efter en särskild metod. *Tillsammans* utgör en förväntan eller en förutsättning att Sverige skall agera efter en metod tillsammans med andra stater eller organisationer.

Hemma innebär på motsvarande sätt att Sverige förväntas eller förutsätts agera enligt en viss metod inom Sveriges gränser, då inkluderat den ekonomiska zonen. Om metoden i huvudsak ska lösa situationer utanför landets gränser faller metoden inom begreppet *borta*.

Inom begreppet *Internationella institutioner* kommer jag att undersöka Europeiska unionen (EU/EG), Förenta nationerna (FN), Nato och i förekommande fall Warszawapakten (WP) samt hur dessa organisationer påverkar Sveriges strategier avseende det militära maktmedlet.

3.3 Analysverktyg

Mitt analysverktyg är utformat som ett antal frågor till mina analysenheter. Dessa frågor ska besvaras av det i källorna som bäst representerar svaren på frågorna (Esaiasson m.fl. 2017, s. 216–218). Svartalternativen kommer både vara stängda och öppna (Esaiasson m.fl. 2017, s. 222–224). Analysverktyget kommer att kopplas till mina frågeställningar som jag formulerade i avsnitt 1.2.

Kopplat till den första frågeställningen vill jag tydliggöra de interna delarna av strategin, det vill säga mål, medel och metod. Kategorierna för metoderna har jag redogjort för, nu återstår att svara på frågan hur metoderna som Sverige använder är representerade i de olika försvarsbesluten och vilka kategorier som dessa metoder inryms under. Svartalternativen i denna del av undersökningen är stängda.

Frågorna som jag använder för att ta fram detta underlag är:

- a) Vilka metoder för användande av det militära maktmedlet kan urskiljas? Avskräcka – inflytande – besegra – tvinga.
- b) Vilken typ av målsättning har varit dominant för detta metodval? Bevarande – förändrande.
- c) Vilket av det militära maktmedlets underliggande medel är dominerande i dessa metoder? Insatsmedel – resursmedel.

Kopplat till den andra frågeställningen har jag för avsikt att förtydliga miljöfaktorerna som påverkar och eventuellt påverkas av metoderna, det vill säga strategins externa del. Denna del av undersökningen har en kombination av öppna och stängda svartalternativ. Ur frågeställningen har jag urskilt följande frågor till texterna:

- a) Hur representeras växelverkan (påverkan i båda riktningarna) mellan Sveriges uppfattning om det säkerhetspolitiska läget i närområdet och metoderna?
- b) Hur representeras förutsättningarna för metoderna? Enskilt – tillsammans, hemma – borta.
- c) Hur representeras växelverkan (påverkan i båda riktningarna) mellan EU, FN, Nato samt i förekommande fall WP och metoderna?

I nästa kapitel kommer jag att analysera respektive försvarsbeslut utifrån ovan frågeställningar och redovisa resultatet av den analysen.

4 Resultat

I detta kapitel kommer jag i tur och ordning analysera mina tre analysenheter med det framtagna analysverktyget och redovisa resultatet av den analysen.

4.1 Försvarsbeslut 1987

Regeringens proposition inför försvarsbeslutet 1987 tar sin utgångspunkt i totalförsvaret (Prop. 1986/87:95, s. 1). Totalförsvaret består vid denna tidpunkt av en civil del och en militär del samt en administrativ beredskap som gäller för alla statliga myndigheter såväl som för kommuner och landsting. För den civila delen inrättas i och med detta försvarsbeslut, överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), som samordnar bland annat befolkningsskydd och räddningstjänst samt det psykologiska försvaret (Prop. 1986/87:95, s. 36–51, 93–129).

Det övergripande säkerhetspolitiska målet för försvarsbeslutsperioden formuleras på följande sätt: ”Den svenska säkerhetspolitiken, utformad i ett samspel mellan utrikes- och försvarspolitikerna, har som yttersta mål att trygga vårt lands frihet och oberoende.” (Prop. 1986/87:95, s. 31)

4.1.1 Metoder för användande av det militära maktmedlet

Ett antal olika metoder kan urskiljas i den analyserade texten. Eftersom nästan samtliga angivna metoder rör totalförsvaret har jag gjort ett urval där endast de metoder som har det militära maktmedlet i fokus redovisas. Nedan redovisas fyra citat som på ett tydligt sätt representerar fem olika politiska styrningar för *hur* det militära maktmedlet används, det vill säga metod. Varje citat utsätts för analysverktygets frågor och kategoriseras enligt analysmodellen (figur 3:1).

Totalförsvaret skall i första hand vara fredsbevarande genom att ha sådan styrka, sammansättning, ledning och beredskap att det avhåller från varje försök att utnyttja vårt land. (Prop. 1986/87:95, s. 31)

Metoden som representeras i citatet, döper jag till *starkt försvar*. Målsättningen som är kopplad till denna metod är enligt analysmodellen (figur 3:1) av typen *bevarande målsättning*. Enligt samma analysmodell har jag bedömt det dominerande underliggande maktmedlet för *starkt försvar* som *resursmedel*. Att ha ett starkt totalförsvar innebär att Sverige måste bygga upp resursen totalförsvar, som genom sin blotta existens skall verka avhållande. Metoden kan därmed kategoriseras som *avskräcka* enligt analysmodellen.

Våra stridskrafter skall kunna utnyttjas med tyngdpunkt i gräns- och kustområdena för att därigenom i det längsta förhindra att en angräpare får fast fot på svensk mark. Totalförsvaret skall därtill kunna genomföra ett effektivt och uthålligt motstånd i varje del av landet och i alla former som folkrätten medger. (Prop. 1986/87:95, s. 31)

Denna metod benämner jag *möta angrepp*. Den bakomliggande målsättningen för denna metod är en *bevarande* målsättning. Avseende de underliggande medlen har jag här bedömt dessa som *insatsmedel*. Metoden faller således in under analysmodellens kategori *besegra*.

Respekten för vår territoriella integritet skall upprätthållas genom förmåga att ingripa mot varje form av kränkning av vårt territorium såväl i fred som under neutralitet. (Prop. 1986/87:95, s. 31)

Metoden kallar jag *håll gränsen*. Att upprätthålla den territoriella integriteten får anses vara ett *bevarande* mål. Som underliggande medel har jag bedömt *insatsmedel*, eftersom det kan kräva en omedelbar insats av de resurser vi har gripbara. Metoden blir då kategoriserad som *besegra*, enligt analysmodellen.

Totalförsvaret skall i fred främja Sveriges säkerhetspolitiska mål genom att verka stabiliserande i vår del av världen och genom att bidra till att uppkommande kriser kan dämpas och avvecklas. (Prop. 1986/87:95, s. 31)

Målsättningen i ovanstående citat är att främja fred, vilket i analysmodellen kategoriseras som ett *förändrande* mål. I citatet representeras två olika metoder urskiljas för att uppnå det målet.

Den första metoden, ”att verka stabiliserande i vår del av världen” (Prop. 1986/87:95, s. 31) kallar jag *stabilitet*. De underliggande medlen för att lösa denna målsättning är resursmedel. Det är en målsättning som skall lösas genom användande av den tidigare redovisade metoden *starkt försvar*, men till skillnad från *starkt försvar* är målsättningen *förändrande*. *Stabilitet* kategoriseras därför enligt analysmodellen som *inflytande*.

Den andra metoden, ”att bidra till att uppkommande kriser kan dämpas och avvecklas.” (Prop. 1986/87:95, s. 31), benämns *internationella insatser*. De underliggande medlen för som är tillgängliga för *internationella insatser* bedömer jag som *insatsmedel* eftersom insatserna genomförs här och nu. Denna andra metod kategoriseras därmed enligt analysmodellen som *tvinga*.

Sammanfattningsvis har fem metoder för det politiska användandet identifierats i FB 87. Två av dessa metoder kan kategoriseras som *besegra*, en som *avskräcka*, en som *inflytande* och en som *tvinga*. Den metod som är den mest tongivande, är *möta angrepp*. ”Ett militärt angrepp med syfte att utnyttja vårt land är dock enligt min mening det allvarligaste hotet mot vår nationella säkerhet och bör därmed utgöra den viktigaste utgångspunkten för vår försvarsplanering.” (Prop. 1986/87:95, s. 32)

	Bevara	Förändra
Resursmedel	Avskräcka: Starkt försvar	Inflytande: Stabilitet
Insatsmedel	Besegra: Möta angrepp & håll gränsen	Tvinga: Internationella insatser

Figur 4:1 Identifierade metoder i FB 87.

4.1.2 Miljöfaktorer som påverkar metoderna

Hur representeras växelverkan (påverkan i båda riktningarna) mellan Sveriges uppfattning om det säkerhetspolitiska läget i närområdet och metoderna?

Sverige bedömer att det säkerhetspolitiska läget i Norden är stabilt, trots dess ökande strategiska betydelse (Prop. 1986/87:95, s. 25). För att bibehålla denna stabilitet får ingen tvivla på Sveriges inriktning att fullfölja neutralitetspolitiken (Prop. 1986/87:95, s. 27). Starkt kopplad till neutralitetspolitiken är metoderna *starkt försvar* och *stabilitet*, vilket representeras i citatet nedan.

Ett så utformat totalförsvar utgör ett väsentligt bidrag till lugn, stabilitet och en begränsad stormaktsnärvaro i det nordiska området i fred och i internationella kriser. Det är därtill en förutsättning för att svensk neutralitet skall bli respekterad vid krig i vårt närområde. (Prop. 1986/87:95, s. 27)

Till metoden *möta angrepp* kopplas hotet om att Sverige skulle vara av intresse som genomgångsområde eller basområde, alternativt för att förhindra den andra stormakten att utnyttja Sverige på detta sätt (Prop. 1986/87:95, s. 27). Denna miljöpåverkan på metoden *möta angrepp* representeras av nedanstående citat.

Dessa försök att utnyttja svenskt område kan få formen av krav understödda av militärt hot eller ytterst en invasion av vårt land. (Prop. 1986/87:95, s. 28)

Efter att U-137 gått på grund i Blekinge skärgård 1981 och den stora ubåtsjakten i Hårsfjärden 1982 läggs stor vikt på metoden *håll gränsen*, vilket representeras i följande passage.

Såväl i fredstid som under neutralitet vid krig i omvärlden måste respekten för vår territoriella integritet upprätthållas. Kränkningar av vårt territorium kan aldrig accepteras. Kränkningar i fredstid kan bidra till främmande staters förmåga att i samband med ett väpnat angrepp bekämpa vårt totalförsvar. I neutralitetslägen kan kränkningar gradvis dra in oss i kriget. (Prop. 1986/87:95, s. 28)

I denna passage kan också utläsas att Sverige har identifierat att syftet med ubåtskränkningarna kan vara krigsförberedelser mot objekt på fastlandet. En annan farhåga som kan utläsas i passagen är att om Sverige tvingas agera mot upprepade kränkningar kan detta dra in oss i ett krig.

Hur representeras förutsättningarna för metoderna? Enskilt – tillsammans, hemma – borta.

Sverige kommer därför orubbligt att fullfölja en alliansfri politik syftande till neutralitet i krig. (Prop. 1986/87:95, s. 3)

Eftersom en av metoderna på den säkerhetsstrategiska nivån i FB 87 är neutralitetspolitik, vilket citatet ovan representerar, är förutsättningarna för den politiska militärstrategiska nivån, enligt analysmodellen, i grunden *enskilt* och *hemma*. Undantaget från denna regel är metoden internationella insatser, som till sin natur har förutsättningarna *tillsammans* och *borta* enligt analysmodellen.

Hur representeras växelverkan (påverkan i båda riktningarna) mellan EU, FN, Nato samt i förekommande fall WP och metoderna?

Eftersom Nato och WP ses som en del i Sveriges uppfattning om det säkerhetspolitiska läget i närområdet (Prop. 1986/87:95, s. 16), är dessa organisationer i detta försvarsbeslut att betrakta som en del av den strategiska kontexten. Avseende EG så har denna organisation en potentiell, perifer påverkan på det underliggande resursmedlet (Prop. 1986/87:95, s. 24).

FN representeras som en garant för den internationella freden och säkerheten. Sverige vill påverka FN med metoden *internationella insatser*. Sverige deltar vid tidpunkten i flera internationella insatser i syfte att säkerställa eller övervaka fred, bland annat på Cypern och i Libanon med en bataljon på vardera stället (Prop. 1986/87:95, s. 255).

Sammanfattningsvis har alla identifierade metoder, förutom *internationella insatser*, förutsättningar som enligt analysmodellen beskrivs som *enskilt* och *hemma*. Den växelverkan som jag lyckats identifiera mellan miljöfaktorerna och metoderna är framförallt interna i form av den strategiska kontexten. Den strategiska kontexten omfattar då framförallt Sveriges uppfattning om det säkerhetspolitiska läget i närområdet. De externa miljöfaktorerna i form av internationella institutioner, påverkar metoderna i lägre grad. Här är det framförallt Sveriges önskan om att främja FN som en garant för fred och säkerhet, som påverkar metoden *internationella insatser*. Metoden *internationella insatser* påverkar i sin tur den strategiska kontexten genom ”att bidra till att uppkommande kriser kan dämpas och avvecklas.” (Prop. 1986/87:95, s. 31).

4.2 Försvarsbeslut 2009

Det går inte att se militära konflikter i vårt närområde som skulle påverka endast ett land. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige bör därför kunna såväl ge som ta emot militärt stöd. (Prop. 2008/09:140, s. 9)

Ovanstående passage ur FB 09, kallat solidaritetsförklaringen, får representera slutförandet av det paradigmskifte som tidigare belysts i kapitel 1 och 3.

En av de stora förändringarna i FB 09 jämfört med tidigare försvarsbeslut är att värnplikten blir vilande, det vill säga skall bara aktiveras om det blir nödvändigt. Värnplikten ersätts av frivillighet som princip för personalförsörjningen av Försvarsmakten (Prop. 2008/09:140, s. 11). En annan stor förändring jämfört med tidigare är att totalförsvaret i och med FB 04 är om inte nedlagt så åtminstone nedmonterat till myndighetsnivå. Den beredskap som det civila samhället har för att kunna hantera påfrestningar i fred skall räcka för att även hantera påfrestningar i händelse av krig (Prop. 2003/04:5, s. 37).

De övergripande säkerhetspolitiska målsättningarna är:

- att värna befolkningens liv och hälsa,
- att värna samhällets funktionalitet och

- att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättsäkerhet [!] och mänskliga fri- och rättigheter. (Prop. 2008/09:140, s. 14)

I och med ovanstående så överger Sverige sin neutralitetspolitik:

Medlemskapet i EU innebär att Sverige ingår i en politisk allians, där medlemsländer inte har försvarsförpliktelser i förhållande till varandra, men tar ett solidariskt ansvar för Europas säkerhet. I detta ligger att en neutralitetsoption inte är möjlig vid en konflikt i närområdet. (Prop. 2008/09:140, s. 30)

4.2.1 Metoder för användande av det militära maktmedlet

Försvarsmakten bör enskilt och tillsammans med andra kunna försvara Sverige mot väpnat angrepp från statliga och icke-statliga aktörer var det än kommer ifrån. Väpnat angrepp kan utgöras av ett militärt angrepp på Sverige från annan stat liksom av internationell storskalig terrorism. Hela Sverige ska försvaras. (Prop 2008/09:140, s. 37)

Den första metoden kallar jag *försvar mot angrepp*. Den bakomliggande målsättningen är försvara Sverige vilket innebär att målsättningen är *bevarande*. De underliggande medlen är *insatsmedel*, det vill säga tillgängliga medel. Metoden klassificeras enligt analysmodellen (figur 3:1) som *besegra*.

Den andra metoden benämns *internationella insatser* och representeras med nedanstående citat.

Vårt deltagande i kris- och konflikthantering internationellt grundas ytterst på vår vilja att bidra till att kriser och konflikter kan avvärjas eller hejdas så att stabila och varaktiga lösningar kan nås där demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter kan garanteras. (Prop. 2008/09:140, s. 35)

Målsättningen som är kopplad till metoden *internationella insatser* är att främja vår säkerhet, vilket innebär en *förändrande* målsättning. För de internationella insatserna används *insatsmedel* och metoden klassificeras därför, enligt analysmodellen, som *tvinga*.

Nästa identifierade metod benämner jag *håll gränsen*. ”Försvarsmakten bör hävda Sveriges territoriella integritet genom att övervaka vårt territorium samt upptäcka och avvisa kränkningar” (Prop. 2008/09:140, s. 37). Målsättningen är *bevarande*. De underliggande medlen är *insatsmedel* och metoden klassificeras därmed, enligt analysmodellen, som *besegra*.

Vidare bör Försvarsmakten även värna svenska suveräna rättigheter och nationella intressen utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt, exempelvis vad avser svenska rättigheter över naturtillgångar och vår rätt att utnyttja internationellt vatten och luftrum för transporter av varor och tjänster. (Prop. 2008/09:140, s. 37)

Metoden får namnet *värna*. Den bakomliggande målsättningen är *förändrande*, i meningen att syftet är att förändra den hotande statens inställning. De underliggande medlen bedömer jag som *insatsmedel*, vilket ger att denna metod klassificeras som *tvinga*.

Sammanfattningsvis har fyra olika metoder för användande av det politiska maktmedlet identifierats. Metoden *internationella insatser* knyts tydligt till metoden *försvar mot angrepp* genom att anges i samma uppgift. Det är också metoden *internationella insatser* som tillskrivs störst vikt i försvarsbeslutet (Prop. 2008/09:140, s. 35). De identifierade metoderna för det militära maktmedlet i FB 09 kategoriseras enligt analysmodellen, i figur 4:2.

	Bevara	Förändra
Resursmedel	Avskräcka:	Inflytande:
Insatsmedel	Besegra: Försvar mot angrepp & håll gränsen	Tvinga: <i>Internationella insatser & värna</i>

Figur 4:2 Identifierade metoder i FB 09.

Det finns en stor tyngdpunkt av insatsmedel i FB 09. Denna tyngdpunktsförskjutning beskrivs på följande sätt:

I denna proposition beskriver regeringen förändrade krav på användbarhet här och nu. För att möta dessa krävs ett försvar som är operativt tillgängligt och flexibelt. (Prop. 2008/09:140, s. 38)

Resursmedlen kommer till användning, framförallt i internationella insatser, vilket framgår under nästa rubrik. Dock så är insatsmedel tyngdpunkten i alla redovisade metoder.

4.2.2 Miljöfaktorer som påverkat metoderna

Hur representeras växelverkan (påverkan i båda riktningarna) mellan Sveriges uppfattning om det säkerhetspolitiska läget i närområdet och metoderna?

Ett enskilt militärt väpnat angrepp direkt mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig tid. Kriser eller incidenter, som även inbegriper militära maktmedel kan dock också uppstå i vår region, och på längre sikt kan militära angreppshot likväl aldrig uteslutas. Att förhålla sig till denna osäkerhet är en utmaning som kräver möjlighet att kunna agera, enskilt och tillsammans med andra, med kort varsel. (Prop. 2008/09:140, s. 29)

Den växelverkan som är representerad i ovanstående passage är inte kopplad till en specifik metod. Snarare sker växelverkan dels med förutsättningarna enskilt och tillsammans samt dels med resursmedlet personalförsörjning. Personalförsörjningen förändras i FB 09 från totalförsvarsplikt till frivillighet och anställda förband (Prop. 2008/09:140, s.47–49). Att förändra resursmedlet *personalförsörjning* skall ge högre flexibilitet, användbarhet och beredskap med insatsmedlet *insatsförband* (Prop. 2008/09:140, s. 48).

Hur representeras förutsättningarna för metoderna? Enskilt – tillsammans, hemma – borta.

I passagen ovan representeras också analysmodellens förutsättningar enskilt - tillsammans för metoderna i detta försvarsbeslut. Sverige förväntas kunna agera

både enskilt och tillsammans med andra. Dock är denna förutsättning bara tydlig i metoden *försvar mot angrepp*.

Försvarsmakten bör enskilt och tillsammans med andra kunna försvara Sverige mot väpnat angrepp från statliga och icke-statliga aktörer var det än kommer ifrån. (Prop. 2008/09:140, s. 37)

I övriga tre metoder finns det en tyngdpunkt på antingen enskilt (*håll gränsen* och *värna*) eller tillsammans (*internationella insatser*).

Avseende analysmodellens begreppspar hemma – borta, så förväntas alla identifierade metoder lösas hemma med undantag för metoden *internationella insatser* som förväntas lösas borta.

Hur representeras växelverkan (påverkan i båda riktningarna) mellan EU, FN, Nato samt i förekommande fall WP och metoderna?

Regeringen anser att Sveriges militära bidrag till krishanteringsinsatser under EU:s, FN:s och Natos ledning leder till ökad säkerhet, verkar konfliktförebyggande, bidrar till att bekämpa terrorism och organiserad brottslighet samt skapar förutsättningar för hållbar fattigdomsbekämpning och utveckling. (Prop. 2008/09:140, s. 16)

De internationella institutionerna påverkar alltså direkt metoden *internationella insatser*. Men ses också som en investering i resursmedlet för att på sikt klara förutsättningarna *enskilt* respektive *tillsammans* i metoden *försvar mot angrepp*.

Regeringen anser vidare att det ligger i svenskt intresse att använda vårt militära försvar för att bidra till att hantera dagens utmaningar och hot. Därigenom får Försvarsmakten operativa erfarenheter, för att även i framtiden enskilt och tillsammans med andra kunna främja målen för vår säkerhet. (Prop. 2008/09:140, s. 16)

Sammanfattningsvis påverkas metoderna i FB 09, när det gäller den strategiska kontexten, framförallt av förutsättningarna för metoderna. De identifierade metoderna *försvar mot angrepp* och *internationella insatser* har tydliga förutsättningar *tillsammans*, *håll gränsen* och *värna* har förutsättningarna *enskilt*. Försvar mot angrepp och internationella insatser ses som två sidor av samma mynt, den stora skillnaden som jag har sett mellan dessa är de geografiska förutsättningarna, försvar mot angrepp sker *hemma* och internationella insatser sker *borta*. Kopplingen mellan dessa metoder förstärks av att internationella insatser ses som en förutsättning för att kunna försvara mot angrepp.

4.3 Försvarsbeslut 2015

I FB 15 poängteras återigen betydelsen av totalförsvaret. Så långt som till att återutse en samordnande funktion för de civila delarna av totalförsvaret går man dock inte (Prop. 2014/15:109, s. 51). En återgång till nationellt försvar blir tydlig i FB 15 jämfört med FB 09, vilket exempelvis representeras av nytt fokus på försvarsplanering.

Försvarsberedningen lyfter fram att försvarsplanering och en kvalificerad övningsverksamhet är centrala delar för att skapa krigsförband som är sammansatta, utrustade och samövade för att lösa Försvarsmaktens uppgifter. Regeringen delar denna syn. (Prop. 2014/15:109, s. 63)

De säkerhetspolitiska målsättningarna beskrivs på följande sätt i FB 15:

De av försvarsberedningen tidigare föreslagna och av riksdagen beslutade målen för vår säkerhet gäller fortsatt. Dessa mål är att värna befolkningens liv och hälsa, att värna samhällets funktionalitet och att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. (Prop. 2014/15:109, s. 7)

4.3.1 Metoder för användande av det militära maktmedlet

Genom sin förmåga och beredskap att lösa ställda uppgifter vid höjd beredskap, och då ytterst i krig, samt genom att främja svenska intressen i fred, utgör det militära försvaret en tröskel mot angrepp, hot och påtryckningar. (Prop. 2014/15:109, s. 55)

Metoden har jag benämnt *starkt försvar*. Den bakomliggande målsättningen är enligt analysmodellen (figur 3:1) av *bevarande* karaktär. De underliggande medlens tyngdpunkt är *resursmedel* ”Genom sin förmåga och beredskap” även om det finns inslag av insatsmedel också ”genom att främja svenska intressen i fred” (Prop. 2014/15:109, s. 55). Det innebär att *starkt försvar* kategoriseras som *avskräckning* enligt analysmodellen. Denna metod är den högst prioriterade metoden som kan utläsas i FB 15.

Om det krävs ska Sverige kunna försvaras mot incidenter och väpnat angrepp. (Prop. 2014/15:109, s. 52)

Denna metod benämns *möta angrepp*. Den återkommer i flera former och förstärks bland annat med: ”Försvaret måste ha förmåga att möta kvalificerade motståndare.” (Prop. 2014/15:109, s. 53) och med ”Om Sverige trots detta utsätts för angrepp, hot eller påtryckningar ska det militära försvaret försvara riket med alla till buds stående medel.” (Prop. 2014/15:109, s. 55). Målsättningen är *bevarande* till sin karaktär. De underliggande medlen som används är i första hand *insatsmedel*. *Möta angrepp* kategoriseras därmed, enligt analysmodellen, som *besegra*.

Genom deltagande i internationella krishanteringsinsatser bidrar Sverige till fred, stabilitet, hävdande av internationell rätt och respekt för mänskliga rättigheter samt till att motverka hot från stater och ickestatliga aktörer mot svensk och internationell säkerhet. (Prop. 2014/15:109, s. 53)

Denna metod kallas *internationella insatser*. Metodens bakomliggande målsättningen är *förändrande*. De underliggande medlen är inte så lätta att tolka. Utifrån citatet ovan är det insatsmedel, men utifrån nedan citat är resursmedlet lika viktigt.

Förutom att upprätthålla tillgänglighet och beredskap bör Försvarsmakten även främja vår säkerhet genom operationer på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet. Genomförande av militära operationer bidrar även till att

långsiktigt upprätthålla och vidareutveckla Försvarsmaktens förmåga att lösa sina uppgifter. (Prop. 2014/15:109, s. 54)

Sammantaget bedömer jag dock att tyngdpunkten ligger på *insatsmedel*. Internationella insatser kategoriseras därför som *tvinga*.

Försvarsmakten ska hävda Sveriges territoriella integritet genom att övervaka territoriet samt upptäcka och avvisa kränkningar. (Prop. 2014/15:109, s. 54)

Metoden som identifierats i ovanstående citat kallar jag *håll gränsen*. Den bakomliggande målsättningen är *bevarande*. De underliggande medlen för denna metod är *insatsmedel* och metoden kategoriseras därmed som *besegra*.

Vidare bör Försvarsmakten även värna svenska suveräna rättigheter och nationella intressen utanför territoriet i enlighet med internationell rätt, t.ex. när det gäller rätten att utnyttja internationellt vatten och luftrum för transporter av varor och tjänster. (Prop. 2014/15:109, s. 54)

Denna metod benämns *värna*. Metoden är inte lika framträdande som i FB 09, men den är fortsatt aktuell. Det bakomliggande målet till metoden är, som i FB 09, *förändrande*. Det underliggande medel som skall användas är *insatsmedel* och metoden kategoriseras således enligt analysmodellen som *tvinga*. Sammanfattningsvis har fem metoder kunnat identifieras i FB 15. De identifierade metoderna och dess kategorisering enligt analysmodellen, presenteras i figur 4:3.

FB 15	Bevara	Förändra
Resursmedel	Avskräcka: <i>Starkt försvar</i>	Inflytande:
Insatsmedel	Besegra: Möta angrepp & håll gränsen	Tvinga: Internationella insatser & värna

Figur 4:3 Identifierade metoder i FB 15.

Den metod som är mest framträdande i det analyserade underlaget är metoden *starkt försvar*.

4.3.2 Miljöfaktorer som påverkat metoderna

Hur representeras växelverkan (påverkan i båda riktningarna) mellan Sveriges uppfattning om det säkerhetspolitiska läget i närområdet och metoderna?

Kriser eller incidenter, som även inbegriper militära maktmedel kan dock uppstå och militära angreppshot kan likväl aldrig uteslutas. Rysslands aggression mot Ukraina innebär att risken för dessa har ökat, även i vårt närområde.

Regeringen anser mot denna bakgrund att den svenska försvarsförmågan bör stärkas. (Prop. 2014/15:109, s. 47)

Metoden *starkt försvar* påverkas av Rysslands aggression mot Ukraina. Sverige vill också försöka påverka det säkerhetspolitiska läget i närområdet genom metoden *starkt försvar*:

Den operativa förmågan i krigsförbanden bör därför, utifrån dagens nivå, öka i närtid och därefter upprätthållas mot bakgrund av hur behoven utvecklas. Därigenom skapas en grundläggande stabiliserande förmåga som bidrar till en

fortsatt fredlig utveckling i Östersjöområdet och politisk handlingsfrihet. (Prop. 2014/15:109, s. 51)

Med *metoden internationella* insatser vill Sverige försöka påverka det säkerhetspolitiska läget i närområdet. ”Deltagande i insatser är också ett sätt att visa solidaritet och fördjupa samarbetet med länder och organisationer som är viktiga för säkerheten i vårt närområde.” (Prop. 2014/15:109, s. 48)

Hur representeras förutsättningarna för metoderna? Enskilt – tillsammans, hemma – borta.

Solidaritetsprincipen är fortsatt gällande i FB 15:

Regeringen anser att Försvarsmakten bör kunna lösa sina uppgifter enskilt och tillsammans med andra myndigheter, länder och organisationer. (Prop. 2014/15:109, s. 54)

Detta påverkar metoderna *möta angrepp* och *internationella insatser*, som skall kunna lösas *tillsammans*. Metoderna *starkt försvar*, *håll gränsen* och *värna* har förutsättningen *enskilt*. Avseende förutsättningarna hemma och borta, är metoderna i huvudsak tänkta att lösas *hemma*, med undantag för internationella insatser och värna som har tyngdpunkt *borta*.

Hur representeras växelverkan (påverkan i båda riktningarna) mellan EU, FN, Nato samt i förekommande fall WP och metoderna?

EU:s påverkan är tydlig avseende resursmedel. Det innebär att EU påverkar metoden *starkt försvar*:

Sverige deltar i arbetet i den europeiska försvarsbyrån (European Defence Agency - EDA). Inom ramen för EDA samarbetar länderna i frågor som rör förmågeutveckling, försvarsmateriel, forskning och försvarsindustri. Det är viktigt att försvarssamarbetet utvecklas då det bidrar till att höja de europeiska ländernas försvarsförmåga. (Prop. 2014/15:109, s. 35)

I FB 15 vill Sverige stärka FN:s roll eftersom denna anses avgörande för Sverige, det påverkar metoden *internationella insatser*.

Sverige bör fördjupa och förstärka FN:s förmåga genom ökat svenskt deltagande i FN-ledd fredsfrämjande verksamhet. (Prop. 2014/15:109, s. 35)

Avseende Nato är växelverkan tydlig när det kommer till resursmedel, det vill säga det svenska försvarets förmåga till nationellt försvar, vilket påverkar metoden *starkt försvar*, och vår förmåga till *internationella insatser*:

Sveriges samarbete med Nato är avgörande för att utveckla den svenska försvarsmakten både för det nationella försvaret och för förmågan att genomföra operationer i och utanför närområdet. (Prop. 2014/15:109, s. 38)

Sammanfattningsvis har det i FB 15 skett ett ökat fokus mot det nationella försvaret. Dock så kvarstår solidaritetsförklaringen och med den är målsättningarnas förutsättningar fortsatt *enskilt* och *tillsammans* för metoderna *möta angrepp* och *internationella insatser*. Dessutom har både de interna och externa miljöfaktorerna *strategisk kontext* respektive *internationella institutioner* en tydlig påverkan på metoden *starkt försvar*. De internationella institutionerna påverkar även metoden *internationella insatser*.

5 Diskussion

I detta kapitel kommer jag inledningsvis framföra viss kritik mot min valda metod och därmed det uppnådda resultatet. Därefter avser jag diskutera resultatet från mina analyser för att därefter dra slutsatser från denna diskussion. Slutligen föreslår jag möjliga frågor för fortsatt forskning.

5.1 Resultat- och metodkritik

Resultatet av denna undersökning kan kritiserar ur flera perspektiv.

Anledningen till att jag har valt att själv utveckla en analysmodell med tillhörande analysverktyg är att jag inte har hittat någon annan analysmodell för att kategorisera användandet av det militära maktmedlet. Den interna validiteten i den utvecklade modellen är å ena sidan låg eftersom den tidigare inte prövats empiriskt. Å andra sidan har jag försökt förankra modellen hårt i den av Wedin (2009) tidigare utvecklade och använda modellen *De grundläggande målen och strategierna* samt i MSD 12 (2011). Jag skulle istället ha kunnat valt någon av Allison och Zelikows (1999) analysmodeller, till exempel Rational Actor Model, och fått fram ett resultat som åtminstone ur ett internt validitetsperspektiv varit mer gångbart. Jag gjorde inte det av den anledning att jag tror att det militära maktmedlets användande bättre förklaras av strategisk teori än av Allison's teori som kanske framförallt är förknippad med internationella relationer.

Reliabiliteten i undersökningen har jag försökt stärka genom tydligt utformade frågor i analysverktyget. För att ytterligare stärka reliabiliteten har jag dessutom gjort många svarsalternativ stängda.

5.2 Resultatdiskussion

Med utgångspunkt i min första frågeställning (avsnitt 1.2) har jag identifierat och kategoriserat ett antal metoder för användande av det militära maktmedlet på politisk nivå från det kalla kriget till idag.

I kategorin *avskräcka* har jag återfunnit en metod som jag döpt till *starkt försvar*. Denna metod återfinns i FB 87 och FB 15, däremot återfinns den inte i FB 09.

Under kategorin *inflytande* har jag återfunnit en metod som jag döpt till *stabilitet*. Denna metod återfinns endast i FB 87.

Kategorin *besegra* innehåller tre metoder, vilka jag har döpt till *möta angrepp*, *försvar mot angrepp* och *håll gränsen*. Metoden *håll gränsen* återfinns i samtliga analyserade försvarsbeslut, *möta angrepp* återfinns i FB 87 och FB 15 och *försvar mot angrepp* återfinns endast i FB 09. Anledningen till att jag gjort en skillnad mellan att *möta angrepp* och *försvar mot angrepp* är att det både i FB 87 och FB 15 är en uttalad ambition att Sverige skall kunna möta ett angrepp. I FB 87 är dessutom denna ambition utvecklad i ganska hög detaljnivå avseende hur detta skall gå till och att det handlar om ett angrepp från en annan stat. I FB 15 är tillvägagångssättet inte definierat lika detaljerat men förstärkningar, exempelvis i form av ”förmåga att möta kvalificerade motståndare.” (Prop. 2014/15:109, s. 53), gör att det framgår att Sverige ska kunna möta ett angrepp från en annan stat. I FB 09 är det inte lika tydligt. Här beskrivs ett eventuellt angrepp från en annan stat pliktskyldigast och fokus läggs istället på att vi ska, tillsammans med andra myndigheter, länder och organisationer, kunna försvara Sverige mot internationell storskalig terrorism. Skillnaden mellan metoderna *möta angrepp* och *försvar mot angrepp* uppstår, sammanfattningsvis, i tyngdpunkten på vem som Sverige skall försvara sig mot.

I kategorin *tvinga* har jag identifierat två olika metoder. I samtliga analyserade försvarsbeslut förekommer metoden *internationella insatser*. I FB 09 och FB 15 tillkommer även *värna*. Min första frågeställning anser jag därmed vara besvarad.

	Bevara	Förändra
Resursmedel	Avskräcka: FB 87: Starkt försvar FB 09: - FB 15: Starkt försvar	Inflytande: FB 87: Stabilitet FB 09: - FB 15: -
Insatsmedel	Besegra: ALLA: Håll gränsen FB 87: Möta angrepp FB 09: Försvar mot angrepp FB 15: Möta angrepp	Tvinga: ALLA: Internationella insatser FB 09: Värna FB 15: Värna

Figur 4:4 Identifierade metoder i FB 87, FB 09 och FB 15.

Med utgångspunkt i min andra frågeställning (avsnitt 1.2) om vad som påverkar valen av metod och med stöd av mina hypoteser har jag försökt identifiera hur miljöfaktorer, de underliggande medlen resurs respektive insats och målen påverkar metoderna.

Hypotesen att den strategiska kontexten påverkar metoderna för det politiska användandet av det militära maktmedlet har verifierats. Den strategiska kontexten påverkar förvisso bara *den enskilda* metoden för det politiska användandet av det militära maktmedlet när den strategiska kontexten är upplevd ogynnsam. Detta uttrycks i FB 87 och FB 15 där metoderna *starkt försvar*, *stabilitet* (endast FB 87) och *möta angrepp* direkt påverkas av ett osäkert säkerhetspolitiskt läge i närområdet. Men *vilka* metoder som används påverkas alltid av den strategiska kontexten, även när den är historiskt gynnsam. Detta uttrycks genom att det i FB 09 *inte* finns någon metod för avskräckning och att metoden *försvar mot angrepp* har fått en något annorlunda innebörd jämfört med metoden *möta angrepp* i FB 87 och FB 15.

Hypotesen att de internationella institutionerna påverkar metoderna för det politiska användandet av det militära maktmedlet har verifierats. När Sverige stod utanför EU (FB 87) påverkades endast metoden *internationella insatser* av FN. Med inträdet i EU har påverkan på metoderna ökat avsevärt (FB 09 & FB 15).

Avseende de interna delarna av den strategiska teorin som kan påverka metoderna, det vill säga mål och medel, är det framförallt medlen som uppvisar intressanta variationer.

I FB 87 och FB 15 har resursmedlet viktiga roller. Den dominerande metoden i FB 15, *starkt försvar*, använder sig främst av resursmedel. I FB 87 tillskrivs förvisso inte den dominerande metoden, *möta angrepp*, resursmedel men två av fem metoder i FB 87 domineras av resursmedel. I FB 09 saknas helt metoder som i första hand bygger på resursmedel. Detta kan förklaras med den utveckling av Westbergs (2015) strategiska modell som illustreras i figur 2:5. Eftersom metoderna påverkas av medlen och inte tvärtom, samt att metoderna både påverkas av och försöker påverka miljön, så kan det inte vara element ur den strategiska kontexten eller de internationella institutionerna som påverkar medlen direkt. Däremot måste metoden balanseras mot miljöfaktorerna och medlen balanseras mot målen. Detta resulterar i att när den säkerhetspolitiska situationen i närområdet försämras så måste en metod användas som bevarar Sveriges handlingsfrihet och oberoende. Metoden som bäst svarar mot det och kostar minst på kort sikt är *starkt försvar*. Häri finns också en avgörande skillnad mellan FB 87 och FB 15. I FB 87 är den dominerande metoden *möta angrepp*. Förutsättningen för den metoden var att Sverige skulle genomföra den enskilt. Eftersom möta angrepp bygger på insatsmedel, fanns det ett starkt och välutrustat insatsmedel för att kunna genomföra metoden. Eftersom insatsmedlet var välutvecklat var även resursmedlet starkt. Metoden starkt försvar kom därmed till en liten kostnad. I FB 15 är *starkt försvar* den dominerande metoden. För att stärka resursmedlet så att det skulle finnas en realistisk möjlighet att kunna möta målet genomfördes en rad åtgärder i samband med eller strax efter försvarsbeslutet. Värnplikten återaktiverades (Regeringen 2017), ett nytt förband sattes upp på Gotland (Prop. 2017/18:1, s. 50) och en stor försvarsmaktsgemensam övning genomfördes (Försvarsmakten 1).

Insatsmedlet har påverkat val av metoder på motsvarande sätt. Insatsmedlet förekommer i alla tre försvarsbeslut. Som jag beskrev ovan så byggde den dominerande metoden i FB 87 i huvudsak på insatsmedel. Så var även fallet i FB 09, där *internationella insatser* är den dominerande metoden. När medlen balanserades mot målen uppstod förband som var optimerade för denna metod istället för metoden *möta angrepp*. När dessutom resursmedlen omformades mot samma målsättning så var snart hela försvaret endast dimensionerat för internationella insatser. Edström och Gyllensporre drar slutsatsen att åren då försvaret var inriktade på internationella insatser inte har varit bortkastade år, eftersom försvaret vunnit mycket avseende erfarenheter och interoperabilitet som vi behöver för att kunna uppfylla förutsättningen tillsammans (Edström & Gyllensporre 2014, s. 278). Denna slutsats är rimlig utifrån ett perspektiv, men utifrån perspektivet att Sverige under denna period tappade förmågan att försvara landet är den enligt mig inte rimlig.

I FB 15 används *inte* insatsmedel till den dominerande metoden. Detta kan förklaras med figur 2:5. Enligt tidigare resonemang kring resursmedlet så måste mål och medel balanseras mot varandra i val av metod. När det säkerhetspolitiska läget i närområdet upplevs som ogynnsamt borde enligt mig det naturliga valet av dominerande metod vara *möta angrepp* (såsom i FB 87), för att nå den bevarande målsättningen försvara landet. Dock så föreligger skillnader i förutsättningarna för metoderna möta angrepp mellan FB 87 och FB 15. I FB 87 var förutsättningen enskilt i FB 15 är förutsättningen tillsammans. Förutsättningen för metoden skulle kunna tolkas som ett sätt att kompensera för otillräckliga egna nationella medel. Enligt Westberg finns det två olika sätt att hantera otillräckliga egna nationella medel för att nå en målsättning. Antingen att formulera mindre ambitiösa mål eller att skapa samarbeten med andra länder eller organisationer för att kunna använda deras medel (Westberg 2015, s. 25). Att formulera ett mindre ambitiöst mål än att försvara Sverige låter sig inte göras. Då återstår att skapa samarbeten. Det är ingen slump att Sverige har närmat sig Finland med försvarssamarbeten (Regeringen 1), samtidigt som även de bilaterala avtalen med USA avseende försvarssamarbete utökas (Regeringen 2). Trots dessa ansträngningar finns det inga bindande garantier, åtaganden eller förpliktelser från andra länder som säger att Sverige kommer att få militärt stöd i händelse av ett angrepp mot Sverige. Detta ger att insatsmedlet för metoden *möta angrepp* är diffust, det vill säga ingen vet hur det egentligen ser ut. Det kan vara av denna anledning som *möta angrepp* inte är den dominerande metoden i FB 15 utan *starkt försvar* där Sverige självt kan påverka medlet och därmed också det upplevda säkerhetspolitiska läget i närområdet.

Om denna förklaring stämmer skulle alltså variation i den dominerande metoden kunna förklaras både med det upplevda säkerhetspolitiska läget i närområdet *och* med förutsättningen enskilt.

5.3 Slutsatser

Jag har i min uppsats haft ambitionen att förklara vad som påverkar metoderna för det militära maktmedlet på den politiskt militärstrategiska nivån. Jag har kommit till slutsatsen att både den strategiska kontexten och de internationella institutionerna med stor sannolikhet påverkar valet av metoder för det militära maktmedlet. Jag har med stöd i mitt resultat också dragit följande slutsatser:

- Påverkan från den strategiska kontexten tenderar att minska till förmån för påverkan från internationella institutioner då den säkerhetspolitiska situationen i närområdet upplevs som säker.
- När det säkerhetspolitiska läget i närområdet upplevs som osäkert tenderar den dominerande metoden för det militära maktmedlet att ha förutsättningarna enskilt och hemma, för att Sverige själv skall kunna påverka det säkerhetspolitiska läget. Denna slutsats gäller även omvänt, när det säkerhetspolitiska läget i närområdet upplevs gynnsamt tenderar

den dominerande metoden för det militära maktmedlet att ha förutsättningen tillsammans och borta.

- Förutsättningen tillsammans för metoden *möta angrepp* gör att insatsmedlet blir diffust eftersom Sverige saknar bindande garantier, åtaganden eller förpliktelser från andra länder att hjälpa Sverige om landet skulle bli angripet.

5.4 Förslag till fortsatt forskning

Ett antal frågeställningar har uppstått under mitt arbete med att identifiera och förklara metoderna för det militära maktmedlet. Vissa av dessa frågeställningar skulle vara intressanta undersöka vidare.

Första förslaget är att undersöka om det finns balans mellan mål och medel kopplat till de valda metoderna för det militära maktmedlet i FB 15? Har Sverige tillräckligt med förband och är dessa tillräckligt övade för att utgöra den eftersträlvade avskräckningen? Skulle Sverige kunna möta ett angrepp enskilt med tillgängliga förband? Hur skall metoden möta angrepp fungera i praktiken om det skall ske med förutsättningen tillsammans? Vilka nationer och organisationer kommer att solidariskt ställa upp för att möta angrepp mot Sverige?

Nästa förslag till frågor att undersöka närmre är kopplade till alliansfriheten och solidaritetspolitiken som är något av en paradox. Varför vidmakthåller Sverige sin militära alliansfrihet tio år efter att syftet med alliansfriheten, det vill säga, neutralitetspolitiken har spelat ut sin roll? Hur kan detta förklaras? Är det partipolitiska hänsyn, det vill säga inrikespolitik eller har det ett utrikespolitiskt syfte, såsom att bibehålla en oberoende röst i FN, eller är det en kombination av dessa hänsyn?

5.5 Avslutning

Efter det paradigmskifte i säkerhetspolitiken som skedde i Sverige efter det kalla kriget slut och kulminerade i solidaritetsförklaringen i samband med FB 09 ses åter en förändrad säkerhetspolitisk inriktning i och med FB 15. Återkomsten av ett nationellt fokus samt av metoder som *starkt försvar* och *möta angrepp* kan vid en första anblick föra tankarna tillbaka till den säkerhetspolitiska inriktning som rådde under kalla kriget. Dock är förutsättningarna förändrade i grunden. Solidaritetsprincipen från FB 09 lever i allra högsta grad kvar även i FB 15. De kännetecken som Petersson gav det nya försvaret efter FB 09, solidaritetspolitik istället för neutralitetspolitik, expeditionskårsförsvaret istället för territorialförsvaret och yrkesförsvaret istället för värnpliktsförsvaret (Petersson 2010, s. 148), gäller fortfarande i viss mån. Det militära maktmedlets underliggande medel är fortfarande anpassat efter expeditionskårsförsvaret, eller för metoden

internationella insatser om man så vill. Yrkesförsvaret finns fortfarande kvar som resursmedel och är det dominerande, även om försörjningen av yrkesförsvaret och dess vakanser skall komma från den återaktiverade värnplikten. I avsaknad av tillräckliga medel söker Sverige nya samarbeten för att kunna nå målet att försvara Sverige, frågan är huruvida dessa samarbeten kan täcka bristerna i medel utan förpliktelser. Den nya inriktningen för försvaret kan därför ses som en fusion av FB 87 och FB 09. Miljöfaktorerna som påverkar metoderna och som metoderna försöker påverka är både den strategiska kontexten och de internationella institutionerna samtidigt snarare än en i taget. Försvaret är tillbaka i framtiden.

6 Referenser

6.1 Primärkällor

- Ds 2007:46. *Säkerhet i samverkan*. Försvarsberedningens omvärldsanalys.
- Försvarsmakten, 2011. *Militärstrategisk doktrin med doktrinära grunder: MSD 12*.
- Försvarsmakten, 2016. *Militärstrategisk doktrin: MSD 16*.
- Prop. 1986/87:95. *Totalförsvarets fortsatta utveckling*.
- Prop. 1991/92:102. *Totalförsvarets utveckling till och med budgetåret 1996/97 samt anslag för budgetåret 1992/93*.
- Prop. 2004/05:5. *Vårt framtida försvar*.
- Prop. 2008/09:140. *Ett användbart försvar*.
- Prop. 2014/15:109. *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020*.
- Prop. 2017/18:1. *Utgiftsområde 6*.
- Prot. 2015/16:69. Riksdagens protokoll 24 februari 2016.
- Regeringen, 2017. Regeringsbeslut 3, *Uppdrag till Försvarsmakten och Totalförsvarets rekryteringsmyndighet om mönstring och grundutbildning med värnplikt*. 2017-03-02.
- SFS 2006:343. *Lag om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning*.

6.2 Sekundärkällor

- Agrell, Wilhelm, 2010. *Fredens illusioner*. Stockholm: Atlantis.
- Allison, Graham & Zelikow, Philip, 1999. *Essence of decision: Explaining the Cuban missile crisis*. New York. Longman.
- Andrén, Nils, 2002. *Säkerhetspolitik: Analyser och tillämpningar*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Axelsson, Jörgen, Karl Sörenson & Jan Ångström, 2016. ”Strategisk teoris bidrag till förståelse av svensk säkerhets- och försvarspolitik”, *Statsvetenskaplig tidskrift* vol. 118, nr. 4, s. 445–470.
- Beufre, André, 1966. *Modern strategi: för fred och krig*. Stockholm: Prisma.

- Edström, Håkan & Dennis Gyllensporre, 2014. *Svensk försvarsdoktrin efter kalla kriget: Förlorade decennier eller vunna insikter?* Stockholm: Santréus Academic Press.
- Eriksson, Niklas, 2013. ”De övade en attack”. *Aftonbladet*. Nyhetsartikel. 2013-04-22. [Elektronisk] <http://web.retriever-info.com.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=05734920130422e54037a88899d3e21f0f6f109f9af58e&serviceId=2>. Hämtad: 2018-05-11.
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Ann Towns & Lena Wängnerud, 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige.
- Försvarsmakten 1 = Försvarsmaktens webbplats. Aurora 17. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/ovningar/avslutade-ovningar/aurora-17/>. Hämtad: 2018-05-17.
- Gür, Thomas, 2004. ”Rättspolitikens Hall of Shame”. *Svenska Dagbladet*. Ledare. 2004-07-29. [Elektronisk] <http://web.retriever-info.com.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=050803200407299306466&serviceId=2>. Hämtad: 2018-05-11.
- Göteborgs-Posten, 2014. ”Bekräftad ubåt”. Ledare. 2014-11-15. [Elektronisk] <http://web.retriever-info.com.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=050802201411151661842&serviceId=2>. Hämtad 2018-05-11.
- Küchler, Teresa, 2014. ”Moskva erkänner ’Republiken Krim’”. *Svenska Dagbladet*. Nyhetsartikel. 2014-03-18. [Elektronisk] <http://web.retriever-info.com.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=05080320140318af46d4acd6cfa93ae4547dd397929854&serviceId=2>. Hämtad: 2018-05-11.
- Liddell Hart, Basil, 1991. *Strategy*. New York: Meridian.
- Nationalencyklopedin 2018, ”metod”. Tillgänglig: <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/metod>. Hämtad: 2018-05-14.
- Petersson, Magnus, 2010. ”Försvarstransformeringen efter det kalla krigets slut” i Kjell Engelbrekt & Jan Ångström (red.), *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Regeringen 1 = Regeringens webbplats. Dokument rörande aspekter av det finsk-svenska samarbetet. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/forsvarssamarbetet-sverige-finland/dokument/>. Hämtad: 2018-05-17
- Regeringen 2 = Regeringens webbplats. Fördjupat försvarspolitiskt samarbete med USA – försvarsministern undertecknade avsiktsförklaring. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/artiklar/2016/06/fordjupat-forsvarspolitiskt-samarbete-med-usa--forsvarsministern-undertecknade-avsiktsforklaring/>. Hämtad: 2018-05-17.
- Wedin, Lars, 2009. *Från politiskt projekt till militär handling: En introduktion till militärstrategin*. Stockholm: Försvarshögskolan.

- Westberg, Jacob, 2015. *Svenska säkerhetsstrategier 1810–2014*. Lund: Studentlitteratur.
- Ångström, Jan, 2010. "Försvarsmaktens internationella insatser: I den svenska säkerhetens eller identitetens tjänst?" i Kjell Engelbrekt & Jan Ångström (red.), *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. Stockholm: Norstedts Juridik.